

Utøya – 22. juli

En nødvendig film

Af Jes Nysten

Erik Poppe har ikke gjort det nemt for sig selv med denne film om massakren på de mange unge mennesker, der var samlet til det norske arbejderpartis sommerlejr på den lille ø Utøya i 2011. For selvfølgelig har han igen og igen stødt på forundring og sikkert også vrede: hvorfor skal vi se på en masse unge mennesker i panik, ja blive lemlæstet og dø? Hvordan kan det være nyttigt for os? Bliver det ikke endnu en “undskyldning” for at svælge unødigt i vold og ødelæggelse?

Nu er Poppe ikke blot en dygtig og tænksom instruktør. Han er også et ordentligt menneske, og han har gjort denne film til en nødvendig film. En pinefuld, til tider næsten ubærlig film at overvære, men en nødvendig film.

Poppe har lavet filmen på lige del raseri og medfølelse. Hans raseri er ikke blot vendt mod den galning, der terroriserede og dræbte alle disse unge mennesker, men lige så meget mod “det officielle Norge”, der ikke efterfølgende fik taget den selvansagelse, der burde have været en selvfølge. For der var sandelig svigt og mangler, men ingen vilje til at se det rigtigt i øjnene. Hans medfølelse er naturligvis med alle disse unge; både de der døde, men i lige så høj grad med de, der måtte leve videre med uudslettelige ar på krop og sjæl.

Filmen indledes med et kort dokumentarisk klip fra eksplosionen i Oslos bykerne, der jo fandt sted nogen tid før massakren på Utøya. Derefter klippes til en ung pige, der kigger direkte ind i kameraet, mens hun snakker i telefon med sin mor. Hendes blik fanger os ind, og i resten af filmen

er vi – uanset om vi vil eller ej – virkelig med-vidende og med-lidende. Vi følger med hende, Kaja hedder hun, til samværet med en gruppe af andre ubekymrede unge mennesker på Utøya; de snakker og pjatter og lærer hinanden at kende. Dog er der et samtale emne, som giver lidt uro: De har netop hørt om den nylige eksplosion i Oslo uden at vide, hvad der egentlig er foregået. Og så pludselig virvar, nogle kommer løbende ud fra skoven, råbende noget uforståeligt, og de er væk ligeså hurtigt igen. Flere løbende i panik. Hvad sker der? Og så skud! Flere skud, og mere panik, unge mennesker løbende afsted uden at vide fra hvad eller hvor, de skal hen.

Gruppen, som Kaja er med, i søger skjul, men hun løber alene afsted for at finde sin lillesøster, som hun sidst så i deres fælles telt. Men hun er der ikke. Nu høres der ikke kun skud og ses panisk løbende unge mennesker, der søger skjul. Men nu ses også døde, ja, Kaja må blive hos en døende samtidig med hun kæmper med sin egen rædsel. Resten af filmen er et langt mareridt.

Filmene er fortalt i realtid med en lang kameraindstilling: 72 minutter. Nøjagtig det antal minutter massakren fandt sted. Det er en lille genistreg fra Poppes side, for så bliver vi holdt i et jerngreb og er med hele vejen. Det bliver en utrolig intens oplevelse takket være fotografen Martin Otterbecks kunnen. For kameraet og vi er med: halsende lige i hælende på de panikslagne, eller siddende musestille på en klippeafsats sammen med Kaja og en ligeså skræmt dreng. Hvordan filmen ender skal ikke røbes her, for på trods af evakueringen til sidst er filmens slutning næsten ikke til at bære.

Filmene er på trods af det næsten dokumentariske præg en spillefilm. Ingen af de medvirkende var med på Utøya. Poppe har interviewet mange af dem, men filmen, vi ser, er fiktion. Naturligvis skal det være sådan. Men der bliver spillet så intenst i alle rollerne, at vi virkelig får en klar fornemmelse af rædslerne. Navnlig Andrea Bentzen er fuldstændig mageløs som Kaja. Vi kan simpelthen ikke slippe hende med øjnene, selvom hun det meste af tiden ligger beskidt og gennemblødt og forsøger at skjule sig. De voldsomme indre spændinger, den åbenlyse rædsel, men også de små glimt af indre ro, ja forsøgsvis beroligende smil og trøstende ord, mestrer hun til fulde.

Når man går ud af biografen er der stille omkring en, men sandelig ikke ro indeni. Og som jeg begyndte med: det er en nødvendig film den modige Erik Poppe har levet. En film som bør danne udgangspunkt for nødvendige samtaler på alle niveauer om den omsiggribende vanvittige vold også midt i vores hverdag og ikke mindst om, hvordan vi beskytter vore unge imod den.

Filmfakta

Norge 2018 – Instr.: Erik Poppe – Manus: Anna Bache-Wiig, Siv Rajendram Eliassen – Medv.: Andrea Berntzen, Aleksander Holmen, Brede Fristad, Elli Rhiannon Müller Osbourne, Sorosh Sadat, Ada Eide, Hang Tran – 90 min. – Biografpremiere d. 3/5 2018 – Udlejning/filmfotos: Nordisk Film – Tilladt for børn over 15 år

Links

https://cinemaonline.dk/Anmeldelse/utoeya_22_juli.9980.html

<http://www.cinemazone.dk/review.asp?id=11557>